

ADAM PŁOSZKA

Miasta praw człowieka. Idea a praktyka działania wybranych polskich miast w obszarze praw człowieka¹

1. Wprowadzenie

Jednym z centralnych zagadnień nauki o prawach człowieka jest problematyka podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie i ochronę praw człowieka oraz zaangażowanych w ten proces. Oprócz zasadniczego adresata praw człowieka – tj. państwa i jego instytucji – przedmiotem refleksji naukowej są także działania i zaniechania: organizacji i instytucji międzynarodowych, organizacji pozarządowych, krajowych instytucji ochrony praw człowieka oraz, zwłaszcza w ostatnim czasie, biznesu². Wśród tych podmiotów,

¹ Artykuł ten powstał w ramach stypendium im. Maxa Weбера (*Max Weber Fellowship*) realizowanego w Europejskim Instytucie Uniwersyteckim we Florencji.

² Szczególnym przejawem tych działań jest przyjęcie wytycznych ONZ w sprawie biznesu i praw człowieka: *Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka. Wdrażanie dokumentu ramowego ONZ „Chronić, szanować i naprawiać”*. Wytyczne zostały zatwierdzone rezolucją Rady Praw Człowieka ONZ z 6 lipca 2011 r., A/HRC/RES/17/4, *Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises*. Sam tekst wytycznych stanowi załącznik do raportu zatytułowanego *Report of the Special Representative of the Secretary-General on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises*, który został przyjęty przez Radę Praw Człowieka ONZ rezolucją z 21 marca 2011 r., A/HRC/17/31, dostępną na stronie internetowej: < http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/A-HRC-17-31_AEV.pdf >, dostęp: 26 sierpnia 2021 r.

przynajmniej w polskiej doktrynie prawa, w zasadzie niezauważalny pozostaje samorząd terytorialny, czy wężiej rzecz ujmując – samorząd miejski³. Jednocześnie jednak samorząd terytorialny, przynajmniej w niektórych obszarach, odgrywa kluczową rolę we wdrażaniu standardów praw człowieka, w szczególności w obszarze praw społecznych, co wprost wynika z ustaw samorządowych określających tzw. zadania własne samorządu terytorialnego. Z tego samego względu samorząd terytorialny w określonym zakresie jest także adresatem praw człowieka.

Samorząd terytorialny, a już zwłaszcza samorząd miejski, poza realizacją ciężących na nim na mocy ustaw obowiązków podejmuje szereg działań, które można określić mianem proaktywnych, na rzecz ochrony praw człowieka. Tej sferze aktywności samorządu miejskiego poświęcono przedmiotowe opracowanie, w którym podjęta zostanie próba udzielenia odpowiedzi na pytanie badawcze dotyczące tego, czy i w jakim zakresie polskie miasta, podejmują działania (na podstawie i w granicach prawa) na rzecz wdrażania i ochrony praw człowieka wykraczające poza te, których obowiązek podjęcia wynika z powszechnie obowiązujących przepisów prawa⁴.

Odpowiedzi na powyższe pytanie została podporządkowana struktura tego tekstu. W pierwszej jego części (podrozdziały drugi i trzeci) dokonano charakterystyki aktywności miast we wdrażaniu praw człowieka w perspektywie międzynarodowej. Aktywność ta stanowi jednocześnie punkt odniesienia dla przeprowadzonej w drugiej części tekstu (podrozdziały czwarty i piąty) analizy działalności samorządów miejskich w Polsce w tym obszarze i jednocześnie tłumaczy koncentrację na tym segmencie samorządu terytorialnego. Przedmiotowa analiza została przeprowadzona na podstawie skonstruowanych i zrealizowanych na jej potrzeby badań empirycznych opisanych szczegółowo w tekście.

³ W pewnym zakresie kwestię tę sygnalizowano w: S.L. Stadniczeńko, *Zadania...*, s. 111–122; J. Gołota, *Prawa...*, s. 466–480; a także D. Ferenc-Kopeć, *Działania...*, s. 218–235.

⁴ Poza zakresem zainteresowania przedmiotowego pozostawiono w związku z tym m.in. aktywności miast, poprzez które miasta nie zmierzają do wdrażania standardów praw człowieka, ale działają w sprzeczności z nimi, czego przykładem jest podejmowanie przez wybrane polskie miasta, powiaty oraz województwa uchwał określanych jako „wolne od ideologii LGBT” oraz podobnych. Problematyka ta została poddana szczegółowej analizie w: A. Płoszka, *From Human...*

2. Miasta praw człowieka – uwagi ogólne

Przyjmując czy to perspektywę światową, czy europejską, w analizie dyskursu na temat praw człowieka można dostrzec pojawienie się w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat nowego aktora – miast. Miasta (ale także metropolie) podejmujące szereg działań na rzecz implementacji praw człowieka na poziomie lokalnym, ale także we współpracy międzynarodowej, przyjęło się powszechnie określać jako miasta praw człowieka (ang. *human rights cities*)⁵. Pomimo rosnącej popularności tego pojęcia, jak i grupy miast nim określanych, nie istnieje powszechnie uznana i akceptowana definicja, czy też zestaw wskaźników bądź kryteriów pozwalających na precyzyjne zaklasyfikowanie danego miasta jako „miasta praw człowieka”. Pewną popularnością cieszy się definicja, operująca na dużym poziomie ogólności, która została sformułowana podczas dorocznego forum miast praw człowieka w Gwangju w Korei Południowej w 2011 r. Forum to zgromadziło przedstawicieli miast oraz innych interesariuszy z całego świata zaangażowanych w ochronę praw człowieka. W podsumowującej go deklaracji o prawach człowieka w mieście (ang. Gwangju Declaration on Human Right City)⁶ pojęciem miast praw człowieka określono zarówno społeczność lokalną, jak i lokalny proces społeczno-polityczny, w którym prawa człowieka odgrywają kluczową rolę jako podstawowe wartości oraz wytyczne⁷.

Rozwijając tę definicję, na użytek niniejszego opracowania przyjęte zostało, że pojęciem miast praw człowieka określa się miasta, które w swoich politykach lokalnych w sposób wyraźny odwołują się do praw człowieka. Wyraża się to z jednej strony w dokonywaniu autoidentyfikacji jako miasta praw człowieka, polegającej na przyjmowaniu lokalnych aktów prawnych deklarujących przywiązanie do idei praw człowieka i gotowości ich wdrażania, a z drugiej – poprzez podejmowanie, w sposób systemowy, określonych działań na rzecz przestrzegania, ochrony i wdrażania praw człowieka.

Proces zaangażowania miast w problematykę praw człowieka jest nierozwalnie związany z sięgającą lat 60. XX w. ideą prawa do miasta, której twórcą był Henri Lefebvre⁸. Upraszczając znacznie, u podstaw tego konceptu

⁵ Por. szerzej, oprócz innych przywoływanych niżej tekstów: *The Local...*; M.F. Davis, *Finding...*, s. 227–239; M. Grigolo, *The Human...*

⁶ Por. Gwangju Declaration on Human Right City, < https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/Gwangju_Declaration_on_HR_City_final_edited_version_110524.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷ Gwangju Declaration on Human Right City, pkt 3.

⁸ Na temat prawa do miasta por. szerzej: D. Mitchell, *The Right...*; H. Izdebski, *Prawo...*, s. 6–18.

tkwi dążenie społeczności miejskiej do jej upodmiotowienia, a co za tym idzie wzmocnienia jej, w tym także w relacji z innymi poziomami władzy, a w szczególności z władzą centralną. Idea prawa do miasta stanowiła swoisty grunt, na którym wyrosły miasta praw człowieka. Głównym katalizatorem myślenia o prawach człowieka w mieście stało się jednak zakończenie zimnej wojny. Towarzyszyło temu przyjęcie przez Światową Konferencję Praw Człowieka kluczowego dla współczesnego rozumienia praw człowieka aktu, jakim jest Deklaracja wiedeńska i program działań z 1993 r. Kładziony w tamtym czasie nacisk na edukację o prawach człowieka, któremu w kilku miejscach daje wyraz Deklaracja wiedeńska⁹, został skanalizowany przez jedną z prężnie działających w tamtym czasie międzynarodowych organizacji pozarządowych – People’s Movement for Human Rights Learning (PDHRE), znaną wcześniej jako People’s Decade for Human Rights Education. Organizacja ta, która spopularyzowała pojęcie miast praw człowieka, wspólnie z wybranymi społecznościami lokalnymi podejmowała działania na rzecz edukacji o prawach człowieka w miastach i wdrożenia ich¹⁰.

Działania te w niedługim czasie doprowadziły do uchwalenia kilku deklaracji, w których miasta przyjmowały na siebie zobowiązania w obszarze praw człowieka. Historycznie pierwszym miastem, które tego dokonało, było Rosario położone w Argentynie. W 1997 r. lokalne władze, wspierane przez koalicję organizacji pozarządowych, uchwałyły deklarację, w której proklamowane zostały zaangażowanie miasta w budowanie wspólnoty praw człowieka oraz promowanie poszanowania praw człowieka, sprawiedliwości i pokoju¹¹. Podobne deklaracje zostały później przyjęte przez szereg miast na świecie, spośród których warto wskazać na najaktywniejsze w tym obszarze miasta europejskie: Wiedeń (Austria)¹², Barcelona (Hiszpania)¹³, York (Wielka Brytania)¹⁴ czy też Utrecht (Holandia)¹⁵.

⁹ Por. w szczególności par. 33 Deklaracji: < <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx> >, dostęp: 25 października 2021 r.

¹⁰ B. Oomen, *Introduction...*, s. 6.

¹¹ PDHRE, *Human Rights Learning and Human Rights Cities Achievement Report*, New York 2007, s. 7 < <https://www.pdhre.org/achievements-HR-cities-mar-07.pdf> >, dostęp: 12 października 2021 r.

¹² Por. Declaration “Vienna – City of Human Rights”, < <https://www.wien.gv.at/english/social/integration/pdf/human-rights-declaration.pdf> >, dostęp: 12 października 2021 r.

¹³ Por. Mesura de govern Programa Barcelona Ciutat de Drets Accions de prevenció i garantia de drets de ciutadania i accions per incloure l'enfocament de drets humans a les polítiques públiques, < <https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/wp-content/uploads/2016/06/Mesura-GovernBCDrets.pdf> >, dostęp: 12 października 2021 r.

Zaangażowanie miast w problematykę praw człowieka nie ogranicza się jedynie do wymiaru symbolicznego. Miasta podejmują cały szereg działań, począwszy od upowszechniania standardów praw człowieka w społecznościach lokalnych, poprzez wdrażanie ich w wybranych obszarach, kończąc na systemowej i kompleksowej implementacji praw człowieka w politykach miejskich, czemu zwykle towarzyszy powoływanie specjalnych organów, czy też tworzenie procedur skargowych. Te różne przejawy zaangażowania miast w ochronę praw człowieka zostały opisane w przekrojowym raporcie Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka zatytułowanym *Samorząd lokalny i prawa człowieka*¹⁶. W literaturze podejmowane były także próby typologizowania aktywności miast praw człowieka¹⁷.

Motywacja miast do podejmowania zaangażowania na płaszczyźnie praw człowieka ma charakter wielowymiarowy. Analizując preambuły deklaracji czy też kart praw człowieka uchwalanych przez poszczególne miasta, dostrzec można, że jednym z zasadniczych motywów jest przekonanie o korzyściach, jakie dla społeczności lokalnej płyną z wdrażania standardów praw człowieka na poziomie lokalnym. Z tą motywacją często koresponduje przekonanie o niedostatecznym – z perspektywy kreatorów polityki miejskiej – zaangażowaniu władz centralnych w ochronę praw i wolności jednostki. Ta motywacja jest szczególnie widoczna w działaniach o charakterze sektorowym, podejmowanych przez miasta m.in. w obszarach pomocy migrantom¹⁸ oraz przeciwdziałania: zmianom klimatycznym¹⁹, przemocy wobec kobiet²⁰ czy bezdomności²¹.

¹⁴ Por. York Human Rights City Declaration, < <https://www.yorkhumanrights.org/human-rights-city-declaration/> >, dostęp: 12 października 2021 r.

¹⁵ Por. *Mensenrechten Manifest “We zijn Utrechters”*, < <https://humanrightsutrecht.nl/wp-content/uploads/2017/12/Manifest-We-zijn-Utrechters.pdf> >, dostęp: 12 października 2021 r.

¹⁶ Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, *Local Government and Human Rights: Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, sygn. A/HRC/42/22, < <https://undocs.org/A/HRC/42/22> >, dostęp: 12 października 2021 r.

¹⁷ E. Durmuş, *A Typology...*, s. 30–54.

¹⁸ Por. B. Oomen, *Cities...*, s. 121–136.

¹⁹ Por. B. Oomen, M. Baumgärtel, *Frontier...*, s. 607–630; S. Hughes, E.K. Chu, S.G. Mason, *Climate...*

²⁰ Por. S.L. Lozner, *Diffusion...*, s. 768–800; M. Och, *The Local...*, s. 425–443.

²¹ Por. A. Płoszka, *A Homeless...*, s. 601–624.

3. Europejska karta w sprawie ochrony praw człowieka w mieście i inne międzynarodowe porozumienia między miastami na rzecz praw człowieka

Poza indywidualnymi, skoncentrowanymi na społeczności lokalnej działaniami miast jednym z istotnych przejawów zaangażowania miast w problematykę prawa człowieka jest zawieranie i przystępowanie do porozumień międzynarodowych, których przedmiotem są prawa człowieka.

Spośród licznych tego typu porozumień wskazać należy w szczególności na jeden z pierwszych tego typu aktów prawnych, którym jest Europejska karta w sprawie ochrony praw człowieka w mieście (ang. *The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City*²², dalej: Europejska Karta), otwarta do podpisu w 2000 r. Dotychczas podpisali ją przedstawiciele blisko 400 miast. Szczegółowa analiza prawna karty wykracza znacznie poza przyjęty zakres niniejszego opracowania, niemniej warto wskazać pewne cechy szczególne tego aktu prawnego, pozwalające jednocześnie na lepsze zrozumienie fenomenu miast praw człowieka.

W preambule Europejskiej Karty wśród motywów tłumaczących przyjęcie tego aktu prawnego, obok wyrażenia przekonania o rosnącym znaczeniu miast w polityce krajowej i międzynarodowej, twórcy dokumentu zamieścili odwołanie do praw człowieka wysłowionych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i zagwarantowanych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²³. Odwołaniu temu towarzyszy konstatacja, że prawa te nie zostały dotychczas w pełni zrealizowane, co stanowi asumpt dla zadania przez twórców Europejskiej Karty szeregu pytań o to: w jaki sposób można lepiej zagwarantować te prawa; jak można działać bardziej skutecznie; jak stworzyć odpowiednie warunki dla dobrobytu każdego człowieka? Jako odpowiedź na te pytania Europejska Karta wskazuje na rolę miast we wdrażaniu praw człowieka.

Zobowiązania określone w Europejskiej Karcie ujęto w ramy pięciu rozdziałów. Oprócz rozdziału określającego zasady ogólne oraz rozdziału poświęconego mechanizmom wdrażania Europejska Karta zawiera także rozdziały, w których skatalogowane zostały prawa i wolności osobiste

²² The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City, < https://uclg-cisdp.org/sites/default/files/documents/files/2021-06/CISDP%20Carta%20Europea%20Sencera_baixa_3.pdf >, dostęp: 12 października 2021 r.

²³ Właściwie: Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.

i polityczne, prawa społeczne oraz, osobno, prawa do zarządzania społecznością lokalną.

Katalog praw, które miasta zobowiązują się zagwarantować swoim obywatelom (rozumianym szeroko jako zamieszkującym w miastach), zasadniczo nie różni się od katalogu praw zawartych w wiążących prawnie instrumentach prawa międzynarodowego publicznego praw człowieka. W katalogu tym znajdują się jednak również prawa nieposiadające odpowiednika w wiążących prawnie instrumentach, tj.: prawo do miasta określonego zarówno jako prawo podmiotowe, jak i pierwsza z zasad ogólnych, na których opiera się Europejska Karta, prawo do harmonijnego rozwoju miasta (ang. *right to harmonious city development*) czy zobowiązanie do zapewnienia efektywności usług publicznych (ang. *efficiency of public services*). W konstrukcji normatywnej poszczególnych praw można także dostrzec różnicę w stosunku do praw zagwarantowanych w konstytucjach krajowych czy umowach międzynarodowych z obszaru praw człowieka. Bardzo często oprócz klasycznego sformułowania o „prawie obywatela do” w kolejnych ustępach poszczególnych przepisów opisane są korespondujące z tym prawem obowiązki władz miejskich. Dodać warto, że twórcy Karty dużo większy nacisk położyli na gwarancje społeczne niż prawa i wolności osobiste i polityczne, co także jest tłumaczone zaniechaniami w tym obszarze praw człowieka.

Charakteryzując Europejską Kartę, nie sposób nie odnieść się do kluczowego elementu, jakim jest jej moc prawna. Jako że to instrument przyjmowany lokalnie, jego moc prawna jest uwarunkowana porządkiem prawnym obowiązującym w państwie, którego miasto przyjęło Kartę.

W kontekście zaangażowania się miast w prawa człowieka spośród różnych deklaracji oraz porozumień zawieranych przez miasta lub organizacje grupujące miasta nie sposób nie wspomnieć o inspirowanej Europejską Kartą Globalnej karcie-agendzie praw człowieka w mieście (ang. *Global Charter-Agenda for Human Rights in the City*)²⁴, która została przyjęta w 2011 r. przez Światową Radę Zjednoczonych Miast i Samorządów Lokalnych (*The World Council of United Cities and Local Governments – UCLG*). Karta ta jest szczególnym, modelowym aktem prawnym. Każdemu z praw w niej zawartych, których lista jest znacznie bardziej okrojona w stosunku do Europejskiej Karty, towarzyszy także propozycja planu działania miasta zawierającego cele krótko- i długoterminowe. Tym samym to miasta, w sugerowanym przez twórców karty partycypacyjnym procesie konsultacji

²⁴ Global Charter-Agenda for Human Rights in the City, < https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/CISDP%20Carta-Agenda_ENG_0.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r.

społecznych, powinny na bazie tego modelowego rozwiązania wypracować swoje lokalne karty zgodne z porządkiem prawnym obowiązującym w danym państwie.

Oprócz porozumień o charakterze ogólnym przyjęty został cały szereg deklaracji o charakterze sektorowym, obejmujących jedynie wybrane gwarancje praw człowieka. Wśród nich warto wskazać: 10 zasad europejskiej koalicji miast na rzecz przeciwdziałania rasizmowi (ang. 10 Principles of the European Coalition of Cities Against Racism), przyjętych w Norymberdze 10 grudnia 2004 r., stanowiących akt założycielski tej koalicji, zrzeszającej obecnie ponad 160 miast²⁵; deklarację dotyczącą prawa do mieszkania oraz prawa do miasta (ang. Cities for Adequate Housing – A Municipalist Declaration of Local Governments for the Right to Housing and the Right to the City)²⁶, podpisaną przez blisko 40 miast 16 lipca 2018 r. w Nowym Jorku; Kartę miast chroniących zdrowie (The Belfast Charter of Healthy Cities)²⁷ podpisaną w dniach 1–4 października 2018 r. przez grupę 100 miast znajdujących się na terenie państw europejskich wdrażających standardy WHO (ang. WHO European Healthy Cities Network). Niewątpliwie jednak jednym z najpopularniejszych instrumentów tego typu jest Europejska karta równości kobiet i mężczyzn w życiu lokalnym (ang. European Charter for Equality of Women and Men in Local Life)²⁸, wypracowana w ramach Rady Gmin i Regionów Europy (ang. The Council of European Municipalities and Regions – CEMR). Karta ta została otwarta do podpisu w 2006 r. Obecnie związało się nią ponad 1850 samorządów lokalnych i regionalnych z 36 krajów europejskich²⁹. W kontekście tego aktu prawnego warto zwrócić uwagę, że podpisując go, każdy z jego sygnatariuszy oprócz podjęcia szeregu wyrażonych w karcie zobowiązań w zakresie równości zobowiązuje się także do opracowania i przyjęcia w określonym czasie (nieprzekraczającym dwóch lat od podpisania), a następnie wdrożenia równościowego planu działania, którego realizacja ma być monitorowana.

²⁵ European Coalition of Cities Against Racism, szerzej: < <https://www.eccar.info/en> >, dostęp: 25 października 2021 r.

²⁶ Cities for Adequate Housing – A Municipalist Declaration of Local Governments for the Right to Housing and the Right to the City, < <https://citiesforhousing.org/> >, dostęp: 25 października 2021 r.

²⁷ The Belfast Charter for Healthy Cities, < <https://www.belfasthealthycities.com/about-belfast-healthy-cities> >, dostęp: 25 października 2021 r.

²⁸ Europejska karta równości kobiet i mężczyzn w życiu lokalnym, < https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_pl.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r.

²⁹ Por. stronę internetową Rady Gmin i Regionów Europy: < <https://www.ccre.org/en/activites/view/11> >, dostęp: 25 października 2021 r.

Rosnące znaczenie miast na arenie międzynarodowej nie ogranicza się do współpracy międzymiastowej, ale przejawia się także w zaangażowaniu we współpracę z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za ochronę praw człowieka. Obserwację tę potwierdza udział miast w procedurach specjalnych Rady Praw Człowieka ONZ³⁰ czy też brzmienie ONZ-owskiej Nowej Agendy Miejskiej (ang. The New Urban Agenda)³¹ przyjętej w ramach Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Mieszkalnictwa i Zrównoważonego Rozwoju Miast (Habitat III) w Quito w Ekwadorze 20 października 2016 r., która wprost odnosi się do roli miast we wdrażaniu praw człowieka³².

4. Polski kontekst – opis metody badawczej

Aktywność zagranicznych miast w obszarze praw człowieka stanowi punkt wyjścia do podjęcia próby analizy działalności polskich miast w tym zakresie. Zasadniczym celem tej analizy jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy polskie miasta podejmują aktywność w zakresie praw człowieka, a także czy kategoria miast praw człowieka może być używana w stosunku do polskich miast. Aby odpowiedzieć na te pytania, przeprowadzono opisane poniżej badanie empiryczne.

Badanie to zostało przeprowadzone na grupie badawczej, która obejmowała wszystkie polskie miasta liczące powyżej 100 tys. mieszkańców. Były to zatem następujące miasta (w porządku alfabetycznym): Białystok, Bielsko-Biała, Bydgoszcz, Bytom, Chorzów, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Elbląg, Gdańsk, Gdynia, Gliwice, Gorzów Wielkopolski, Katowice, Kielce, Koszalin, Kraków, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Płock, Poznań, Radom, Ruda Śląska, Rybnik, Rzeszów, Sosnowiec, Szczecin, Tarnów, Toruń, Tychy, Wałbrzych, Warszawa, Włocławek, Wrocław, Zabrze, Zielona Góra.

Wybór tej grupy badawczej znajdował uzasadnienie w scharakteryzowanym wyżej dorobku nauki oraz praktyce prawa, z których wynika, że zasadniczo (choć nie wyłącznie) to wielotysięczne czy nawet milionowe miasta oraz metropolie określają się i są określane mianem miast praw człowieka. Tak dobrana grupa badawcza oznacza, że poza zakresem niniejszego badania pozostawiono zaangażowanie we wdrażanie standardów praw człowieka

³⁰ *Local Government and Human Rights Report*, < <https://undocs.org/A/HRC/42/22> >, dostęp: 25 października 2021 r.

³¹ Por. The New Urban Agenda endorsed by the General Assembly (A/RES/71/25).

³² M. Marcenko, *International...*, s. 151.

polskich samorządów miejskich (w mniejszych miastach), czy też innych poziomów samorządu terytorialnego, takich jak województwa lub powiaty niebędące miastami na prawach powiatu zamieszkiwanymi przez ponad 100 tys. osób.

Badanie zostało przeprowadzone we wrześniu 2021 r. w formie złożenia wniosków o udostępnienie informacji publicznej, skierowanych do prezydentów wyżej wymienionych miast. We wnioskach tych zostały sformułowane cztery zasadnicze pytania.

Pierwsze z nich – korespondujące ze scharakteryzowaną wcześniej tendencją do dokonywania przez miasta autoidentyfikacji jako miast praw człowieka – dotyczyło aktów prawnych przyjmowanych przez organy samorządu miejskiego (w tym kart praw, deklaracji itp.) od 1997 r., w których odwoływano się wprost do praw człowieka (zagwarantowanych m.in. w Konstytucji RP lub innych wiążących Polskę umowach międzynarodowych). Wybór tak szerokiego okresu (blisko 25-letniego) w założeniu podyktowany był próbą ustalenia, na ile opisane powyżej trendy w zakresie narodzin idei miast praw człowieka były recypowane przez polskie miasta oraz na ile działania polskich miast w obszarze praw człowieka mają ugruntowany charakter.

Ze scharakteryzowaną wcześniej aktywnością międzynarodową miast w obszarze praw człowieka związane było drugie pytanie – czy badane miasto jest stroną międzynarodowych porozumień zawieranych z innymi miastami, których przedmiotem są prawa człowieka?

Wreszcie, ostatnie dwa pytania zmierzały do ustalenia tego, jak w praktycznym wymiarze przebiega wdrażanie standardów praw człowieka. Jak wspomniano wyżej, implementacja standardów praw człowieka w politykach miejskich może przybierać różne postaci. Ograniczając się do pewnego minimum, sformułowano pytania o to, czy w ramach urzędu miasta funkcjonuje jakakolwiek jednostka odpowiedzialna za wdrażanie standardów praw człowieka, ewentualnie ochronę praw człowieka osób należących do mniejszości, a także czy miasto w ciągu ostatniego roku podejmowało się organizacji inicjatyw, wydarzeń poświęconych prawom człowieka, celem upowszechniania tych praw.

5. Zaangażowanie polskich miast we wdrażanie praw człowieka – uwagi ogólne

Odpowiedzi na przedmiotowy wniosek udzieliły wszystkie badane samorządy miejskie z wyjątkiem miasta Płock, co jednakowoż pozwala uznać wyniki

badania za reprezentatywne dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Obraz zaangażowania samorządów miejskich we wdrażanie standardów praw człowieka, jaki wyłania się z tego badania, jest zróżnicowany. W związku z tym dokonano kategoryzacji miast, przyjmując za kryterium skalę zaangażowania polskich miast w implementację praw człowieka. W tym zakresie określono trzy zasadnicze kategorie: 1) miasta przejawiające szczególne zaangażowanie we wdrażanie praw człowieka, które można określić jako miasta praw człowieka; 2) miasta przejawiające przeciętny poziom zaangażowania we wdrażanie praw człowieka; 3) miasta nieprzejawiające zainteresowania problematyką praw człowieka.

Do pierwszej kategorii zaliczone zostały miasta szczególnie zaangażowane we wdrażanie standardów praw człowieka na poziomie lokalnym. Wprawdzie w żadnym z badanych miast nie doszło do przyjęcia deklaracji, czy też innego aktu prawnego, w którym dane miasto określiłoby samo siebie wprost jako miasto praw człowieka. Niemniej kategoria ta jest używana do opisu miast, które w swoich politykach lokalnych w sposób wyraźny i systemowy odwołują się do standardów praw człowieka, co znajduje potwierdzenie w: 1) lokalnym prawodawstwie; 2) powołaniu określonych podmiotów w strukturze urzędu miasta podejmujących działania na rzecz wdrażania praw człowieka oraz 3) podejmowaniu działań na rzecz upowszechniania praw człowieka. Do tej kategorii zaliczono: Gdańsk, Warszawę (te dwa miasta szczególnie wyróżniają się na tle innych) oraz (w porządku alfabetycznym): Bydgoszcz, Częstochowę, Gdynię, Kraków, Łódź, Opole, Poznań, Wrocław. Ośrodki te stanowią 28% miast, które nadesłały odpowiedzi. Nie sposób nie zauważyć, że w zdecydowanej mierze są to największe polskie miasta. Ich aktywność zostanie szerzej scharakteryzowana w kolejnym podrozdziale.

Do drugiej kategorii zaliczono miasta, których działania w zakresie wdrażania praw człowieka nie mają charakteru systemowego w znaczeniu opisanym powyżej, niemniej w pewnym, ograniczonym zakresie są podejmowane. Ta kategoria jest najbardziej zróżnicowana, a także najliczniejsza, gdyż zakwalifikowano do niej następujące miasta (w porządku alfabetycznym): Białystok, Bielsko-Białą, Chorzów, Gorzów Wielkopolski, Katowice, Koszalin, Lublin, Rybnik, Rzeszów, Sosnowiec, Szczecin, Tarnów, Toruń, Tychy, Wałbrzych, Zabrze, Zieloną Górę, co stanowi 47% miast, które nadesłały odpowiedzi.

Część miast, którym przypisano tę kategorię, choć nie posiada wyodrębnionej struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za wdrażanie praw człowieka oraz nie podejmuje szczególnie aktywnej działalności na rzecz ich upowszechniania, przyjmuje jednocześnie akty prawne, których wdrożenie

ma na celu zagwarantowanie praw człowieka na poziomie lokalnym, a jednocześnie nie wynika ono z obowiązków ustawowych³³. Przykłady takiej aktywności można odnaleźć w Koszalinie, który przyjął m.in. Zasady przeciwdziałania zjawiskom dyskryminacji, mobbingu, molestowania i molestowania seksualnego³⁴, Rzeszowie, który przyjął wewnętrzną politykę antymobbingową³⁵, Lublinie, który przyjął procedurę antidyskryminacyjną i antymobbingową³⁶, oraz Chorzowie, który przyjął program dla rodzin wielodzietnych „Chorzowska Karta Dużej Rodziny”³⁷.

Inne miasta zaliczone do tej kategorii, choć nie przyjmują wyżej wymienionych aktów programowych, to jednak posiadają w swojej strukturze organizacyjnej (szeroko rozumianej) jednostki dedykowane wdrażaniu praw człowieka. Przykładem mogą tu być: Zabrze, w którym w ramach Wydziału Spraw Obywatelskich powołano Koordynatora ds. mniejszości narodowych i etnicznych, oraz Szczecin, w którym funkcjonują Pełnomocnik Prezydenta Miasta Szczecin ds. równości Gminy Miasto Szczecin³⁸ oraz Zespół strategiczny ds. równości Gminy Miasto Szczecin³⁹. Podobny charakter mają

³³ Wśród nadesłanych odpowiedzi na pytanie dotyczące przyjmowanych aktów prawnych samorządy często wskazywały akty prawne, których obowiązek przyjęcia wynikał z obowiązujących przepisów prawa. Takimi aktami były zwłaszcza: gminne programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, których obowiązek opracowania i realizacji wynika z art. 6 ust. 2 i 3 ustawy z dn. 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2021, poz. 1249, tekst jedn.), oraz powiatowe programy działań na rzecz osób niepełnosprawnych, w zakresie których obowiązek przyjęcia i realizacji wynikał z kolei z art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2021, poz. 573, tekst jedn.).

³⁴ Por. załącznik nr 1 do Regulaminu Pracy Urzędu Miejskiego w Koszalinie z dn. 15 lutego 2021 r. (niepublikowany).

³⁵ Por. zarządzenie nr 62/2017 Prezydenta Miasta Rzeszowa z dn. 9 czerwca 2017 r. w sprawie przeciwdziałania mobbingowi w Urzędzie Miasta Rzeszowa, < <http://s.bip.erzeszow.pl/wladze-miasta/prawo-lokalne/zarzadzenia-prezydenta/2017-r/zarzadzenie-prezydenta-miasta-rzeszowa-2017-r> >, dostęp: 25 października 2021 r.

³⁶ Por. zarządzenie nr 88/3/2013 Prezydenta Miasta Lublin z dn. 28 marca 2013 r. w sprawie wprowadzenia procedury antidyskryminacyjnej i antymobbingowej w Urzędzie Miasta Lublin, < <https://bip.lublin.eu/prawo/zarzadzenia-prezydenta/2013/aktualne/20,23044,2,2,1,ver.html> >, dostęp: 25 października 2021 r.

³⁷ Por. uchwałę nr XLIV/854/14 Rady Miasta Chorzów z dn. 24 kwietnia 2014 r. w sprawie wprowadzenia programu dla rodzin wielodzietnych „Chorzowska Karta Dużej Rodziny”, < http://bip.chorzow.eu/add_www/file/uchwala_854.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r.

³⁸ Por. zarządzenie Prezydenta Miasta Szczecin nr 36/21 w sprawie powołania Pełnomocnika ds. równości Gminy Miasto Szczecin, < http://bip.um.szczecin.pl/chapter_131308.asp?soid=C F94E1BA2D4545288B5DE5B296D039EE >, dostęp: 25 października 2021 r.

³⁹ Por. zarządzenie Prezydenta Miasta Szczecin nr 37/21 w sprawie powołania Zespołu strategicznego ds. równości Gminy Miasto Szczecin, < http://bip.um.szczecin.pl/chapter_131308.asp?soid=F2143E9D4DBA455B8B34FF14C41DD230 >, dostęp: 25 października 2021 r.

działania organów doradczych w Rybniku: Rybnickiej Rady Kobiet⁴⁰ i Rybnickiej Rady Seniorów⁴¹ oraz w Wałbrzychu, gdzie funkcjonują Pełnomocnik Prezydenta ds. Cudzoziemców⁴² oraz Rada Kobiet⁴³.

Wreszcie, działania części miast w obszarze praw człowieka zasadniczo ograniczają się do przyjmowania aktów prawnych o charakterze symbolicznym, tj. uchwał, stanowisk, apeli itp., w których samorzady zabierały głos w kontekście spraw ogólnokrajowych, przekładających się bezpośrednio na sytuację mieszkańców miast, zwłaszcza w kontekście przeciwdziałania dyskryminacji⁴⁴, polityki zdrowotnej⁴⁵, polityki środowiskowej⁴⁶.

Dodać należy, że działania miast zaliczonych do tej kategorii mają w obszarze upowszechniania idei i standardów praw człowieka co do zasady charakter sporadyczny, należałoby wręcz powiedzieć – okazjonalny.

Ostatnią kategorię stanowią samorzady, które nie podejmują żadnych aktywności ani w sferze uchwałodawczej wykraczającej poza realizację obowiązków ustawowych, ani w sferze instytucjonalnej czy upowszechniania

⁴⁰ Por. zarządzenie Prezydenta Miasta Rybnika nr 694/2018 z dn. 5 października 2018 r. w sprawie powołania Rybnickiej Rady Kobiet oraz nadania jej Regulaminu ze zm., < <https://bip.um.rybnik.eu/Default.aspx?Page=214&Id=41887> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁴¹ Por. uchwałę nr 628/XLI/2013 Rady Miasta Rybnika z dn. 18 grudnia 2013 r. w sprawie powołania Rybnickiej Rady Seniorów, < <https://bip.um.rybnik.eu/Default.aspx?Page=247&Id=4122> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁴² Por. zarządzenie nr 388/2020 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dn. 9.07.2020 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Prezydenta Miasta Wałbrzycha ds. Cudzoziemców, < <http://bip.um.walbrzych.pl/zarzadzenie/32366/zarzadzenie-nr-388-2020> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁴³ Por. zarządzenie nr 796/2018 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dn. 21 listopada 2018 r., < <http://bip.um.walbrzych.pl/zarzadzenie/28130/zarzadzenie-nr-796-2018> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁴⁴ Por. apel nr XXVI.5.2020 Rady Miasta Zielona Góra z dn. 25 sierpnia 2020 r., stop dyskryminacji, < https://bip.zielonagora.pl/akty/144/11925/Stop_dyskryminacji/ >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁴⁵ Por. rezolucję do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, do Senatu RP, Prezydenta RP oraz Rady Ministrów podjętą na XVI sesji Rady Miasta w Bielsku-Białej w dn. 28 lutego 2021 r. w sprawie zapewnienia właściwego funkcjonowania ochrony zdrowia na poziomie gwarantującym ubezpieczonym pacjentom dostęp do leków i świadczeń zdrowotnych możliwie najwyższej jakości (niepublikowana).

⁴⁶ Por. uchwałę nr 484/XXXI/2017 Rady Miasta Rybnika z dn. 16 lutego 2017 r. w sprawie podjęcia przez Rząd RP skutecznych działań wpływających na poprawę jakości powietrza w Polsce, < <https://bip.um.rybnik.eu/Default.aspx?Page=247&Id=13055> >, dostęp: 25 października 2021 r.; por. także uchwałę nr 565/XLII/2017 Rady Miejskiej w Sosnowcu z dn. 28 lutego 2017 r. w sprawie podjęcia przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej skutecznych działań wpływających na poprawę jakości powietrza w Polsce, < <https://bip.um.sosnowiec.pl/a,527978,uchwala-nr-565xlii2017-rady-miejskiej-w-sosnowcu-z-dnia-28-lutego-2017-roku-w-sprawie-podjecia-przez.html> >, dostęp: 25 października 2021 r.

praw człowieka. Do tej kategorii zaliczone zostały (w porządku alfabetycznym): Bytom, Dąbrowa Górnicza, Elbląg, Gliwice, Kielce, Olsztyn, Radom, Ruda Śląska, Włocławek, co stanowi 25% miast, które nadesłały odpowiedzi.

Analiza nadesłanych odpowiedzi pozwala zaobserwować także, że samorządy – czy to indywidualnie, czy działając w ramach międzymiastowych struktur – biorą aktywny udział w toczącej się na poziomie ogólnokrajowym dyskusji na temat przestrzegania i wdrażania praw człowieka⁴⁷. W kontekście międzymiastowym warto zwrócić uwagę na kilka stanowisk przyjmowanych przez Unię Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza i podpisywanych przez prezydentów: Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Katowic, Krakowa, Lublina, Łodzi, Poznania, Rzeszowa, Szczecina, Warszawy oraz Wrocławia, odnoszących się do problematyki współdziałania miast z administracją centralną w zakresie polityki migracyjnej i konieczności niesienia pomocy uchodźcom⁴⁸, oraz na apel prezydentów i burmistrzów miast w związku z Międzynarodowym Dniem Tolerancji przypadającym

⁴⁷ Por. stanowisko Rady Miejskiej Bielska-Białej z dn. 15 lutego 2005 r. w sprawie protestu przeciw próbom wprowadzenia do polskiego systemu prawnego regulacji zrównujących związki homoseksualne z rodziną (niepublikowane); por. stanowisko Rady Miejskiej Bielska-Białej z dn. 15 lutego 2005 r. w sprawie protestu przeciw próbom uchwalenia ustawy O świadomym rodzicielstwie. Por. także: stanowisko nr XXIX Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego z dn. 28 października 2020 r. w sprawie sytuacji związanej z protestami wywołanymi wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego zaostrzającym zakaz aborcji, < https://bip.wrota.lubuskie.pl/umgorzow/system/obj/34297_stanowisko_nr_10.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r., oraz Apel 22/2020 Rady Miasta Bydgoszczy z dn. 28 października 2020 r. w sprawie radykalnego sprzeciwu ograniczania praw kobiet, < https://www.prawomiejskowe.pl/UrządMiastaBydgoszczy/document/673213/Apel-22_2020 >, dostęp: 25 października 2021 r., jak i uchwałę Rady Miasta Sosnowca w sprawie przyjęcia stanowiska w kwestii sprzeciwienia się wyrokowi tzw. „Trybunału Konstytucyjnego” w sprawie uznania za niezgodne z Konstytucją przepisów dotyczących aborcji w przypadkach dużego prawdopodobieństwa ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu oraz poszanowania praw kobiet, < <http://bip.um.sosnowiec.pl/a,542110,uchwała-nr-627xxxiv2020-rady-miejskiej-w-sosnowcu-z-dnia-26-listopada-2020-r-w-sprawie-przyjecia-sta.html> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁴⁸ Por. Deklarację Prezydentów o współdziałaniu Miast Unii Metropolii Polskich w dziedzinie migracji z dn. 30 czerwca 2017 r., < <https://metropolie.pl/artukul/deklaracja-prezydentow-z-30-czerwca-2017-r-o-wspoldzialaniu-miast-unii-metropolii-polskich-w-dziedzinie-migracji> >, dostęp: 25 października 2021 r., oraz stanowisko Prezydentów Miast Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza z dn. 25 września 2020 r., < <https://metropolie.pl/artukul/stanowisko-prezydentow-miast-unii-metropolii-polskich-im-pawla-adamowicza-w-sprawie-pomocy-mieszkancom-spalonego-obozu-moria-z-dnia-25-wrzesnia-2020-r> >, dostęp: 25 października 2021 r., a także stanowisko Prezydentów Miast Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza w sprawie uchodźców z Afganistanu z dn. 23 sierpnia 2021 r., < <https://metropolie.pl/artukul/stanowisko-prezydentow-miast-ump-w-sprawie-uchodzcow-z-afganistanu> >, dostęp: 25 października 2021 r.

16 listopada, który oprócz prezydentów miast tworzących Unię Metropolii Polskich został dodatkowo podpisany przez prezydentów i burmistrzów Związku Miast Polskich⁴⁹.

6. Polskie miasta praw człowieka

Charakteryzując odpowiedzi nadesłane przez miasta, które zaliczone zostały do kategorii miast praw człowieka, w pierwszej kolejności wskazać należy na kwestię odnoszącą się do autoidentyfikacji tych miast. Pomimo że żadne z nich nie dokonało formalnego samookreślenia się jako miasto praw człowieka⁵⁰, zauważalna jest znaczna aktywność tych miast w wymiarze uchwałodawczym, a więc kluczowym dla określenia zasadniczych kierunków rozwoju miasta w dziedzinie praw człowieka. Przyjmowane akty prawne w zasadniczej mierze stanowią programy działań, określające sposób wdrażania praw człowieka. Największą aktywność w tej sferze wykazuje Rada Miasta Gdańska, która przyjęła uchwały określające gdański model na rzecz równego traktowania⁵¹ oraz na rzecz integracji imigrantów⁵², jak i kartę praw osób w kryzysie bezdomności⁵³. Na tę ostatnią warto zwrócić uwagę o tyle, że w języku praw człowieka definiuje ona obszary i kierunki działań dla polityki społecznej miasta Gdańska dotyczącej równego traktowania oraz przeciwdziałania dyskryminacji osób doświadczających bezdomności, jednocześnie upodmiotawiając osoby w kryzysie bezdomności. Miasto Gdańsk poprzez przyjęcie kodeksu etyki obowiązującego pracowników

⁴⁹ Z apelem tym można zapoznać się pod linkiem: < https://www.krakow.pl/aktualnosci/244316,29, komunikat,apel_prezydentow_miast_w_sprawie_poszanowania_zasad_rownosci_i_tolerancji.html >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵⁰ W tym kontekście warto zauważyć, że Urząd Miejski Gdańska w komunikacji medialnej posługuje się sam pojęciem Gdańska jako Miasta Praw Człowieka, < <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/gdansk-miastem-praw-czlowieka-zapraszamy-na-spotkanie,a,66602> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵¹ Por. uchwałę nr LV/1566/18 Rady Miasta Gdańska z dn. 28 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia na terenie Miasta Gdańska Modelu na rzecz Równego Traktowania, < <https://baw.bip.gdansk.pl/UrządMiejskiwGdanskudocument/537644/Document> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵² Por. uchwałę nr XXVI/673/16 Rady Miasta Gdańska z dn. 30 czerwca 2016 r. w sprawie przyjęcia na terenie Miasta Gdańska Modelu Integracji Imigrantów, < <https://baw.bip.gdansk.pl/UrządMiejskiwGdanskudocument/533735/Document> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵³ Por. uchwałę nr XX/532/20 Rady Miasta Gdańska z dn. 27 lutego 2020 r. w sprawie przyjęcia na terenie miasta Gdańska Karty Praw Osób Bezdomnych, < <https://baw.bip.gdansk.pl/UrządMiejskiwGdanskudocument/542269/Document> >, dostęp: 25 października 2021 r.

urzędu miejskiego wyraźnie zobowiązało ich do kierowania się w swoich działaniach standardami praw człowieka⁵⁴.

Spośród programowych aktów prawnych miast praw człowieka na uwagę zasługuje także uchwała Rady Miejskiej Łodzi określająca kierunki działań dla Prezydenta Miasta Łodzi w zakresie wdrożenia programu działań antydyskryminacyjnych⁵⁵.

Poza tego typu aktami prawnymi miasta przyjmują także uchwały mające znaczenie symboliczne. Z tych wskazać należy w szczególności na przyjęte przez Radę Miejską Wrocławia w dniu 25 marca 2021 r. stanowisko w sprawie tolerancji i szacunku dla praw człowieka, w którym m.in. określono, że:

Rada Miejska Wrocławia zobowiązuje się we wszystkich swoich działaniach postępować, przestrzegając praw człowieka, szanując równość, oraz podjąć wszelkie potrzebne działania mające na celu przeciwdziałanie dyskryminacji na jakimkolwiek tle⁵⁶.

Podobną deklarację, tyle że odnoszącą się do praw mniejszości seksualnych, przyjęła Rada Miasta Bydgoszcz. W Deklaracji solidarności z osobami LGBT+ Rada Miasta stwierdziła, m.in., że:

Miasto Bydgoszcz niezmiennie deklaruje, że prowadzi politykę wolną od uprzedzeń, homofobii i transfobii. Deklarujemy tym samym, że instytucje miejskie są przyjazne osobom nieheteronormatywnym zarówno jako pracodawcy, jak i w relacji urząd–petent/ka⁵⁷.

W kontekście wypowiedzi o charakterze symbolicznym należy zwrócić uwagę na podpisanie przez Prezydenta m.st. Warszawy deklaracji Warszawska

⁵⁴ Por. Kodeks Etyki, < https://baw.bip.gdansk.pl/UrzadzMiejskiwGdanskudocument/534163/Zarz%C4%85dzenie-120_17 >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵⁵ Por. uchwałę z dn. 29 marca 2018 r. nr LXIX/1754/18 w sprawie kierunków działań dla Prezydenta Miasta Łodzi w zakresie wdrożenia programu działań antydyskryminacyjnych, < https://bip.uml.lodz.pl/files/bip/public/rada_miejska/interpelacje/7/1754.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵⁶ Por. stanowisko nr XXXV/6/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dn. 25 marca 2021 r. w sprawie tolerancji i szacunku dla praw człowieka, < https://baw.um.wroc.pl/UrzadzMiastaWroclawia/document/61229/Stnowisko-XXXV_6_21 >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵⁷ Por. stanowisko Rady Miasta Bydgoszczy z dn. 31 marca 2021 r. nr 30/2021, Deklaracja solidarności z osobami LGBT+, < https://www.prawomiejskowe.pl/UrzadzMiastaBydgoszczy/document/721118/Stnowisko-30_2021 >, dostęp: 25 października 2021 r.

polityka miejska na rzecz społeczności LGBT⁺⁵⁸ wskazującej kierunki działań Urzędu m.st. Warszawy na kadencję w różnych obszarach dotyczących praw społeczności LGBT+. Ze względu na krytykę, z którą deklaracja ta, znana jako Karta LGBT+, się spotkała, przyjęte zostało przez Radę Miasta stanowisko, w którym to stwierdzono:

Rada m.st. Warszawy popiera działania Prezydenta i Urzędu m.st. Warszawy, konsekwentnie podejmowane, by chronić osoby zagrożone wykluczeniem i dyskryminacją ze względu na wiek, płeć, kolor skóry, stan zdrowia, stosunek do religii, wyznanie, orientację seksualną, pochodzenie i narodowość. Inicjatywy na rzecz równego traktowania, programy wspierające najsłabszych, stawanie po stronie zagrożonych nienawiścią i doświadczających przemocy jest obowiązkiem samorządu. Ten obowiązek, jako radne i radni m.st. Warszawy, będziemy realizować na rzecz mieszkanek i mieszkańców stolicy. (...) Warszawa jest i będzie miastem wolności – bez przemocy i języka nienawiści, miastem, w którym z godnością i szacunkiem traktuje się wszystkich, miastem tolerancyjnym, otwartym i bezpiecznym⁵⁹.

Podobny, symboliczny charakter ma przyjęta przez miasta: Poznań, Gdańsk, Łódź, Koszalin, Bydgoszcz, Częstochowę oraz Wrocław Karta Różnorodności. Karta ta promowana w Polsce przez organizację pozarządową – Forum Odpowiedzialnego Rozwoju – stanowi deklarację dbania o przyjazną i otwartą kulturę pracy w Urzędzie Miejskim oraz zobowiązanie do aktywnych działań na rzecz promowania polityk równego traktowania i zarządzania różnorodnością w miejscu pracy⁶⁰.

⁵⁸ Por. komunikację medialną faktu podpisania Karty: < <https://warszawa19115.pl/-/prezydent-stolicy-podpisal-deklaracje-lgbt-> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁵⁹ Stanowisko nr 28 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z 18 marca 2021 r. w sprawie działań na rzecz równości, tolerancji i poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania aktom dyskryminacji i przemocy w Warszawie, < <https://bip.warszawa.pl/NR/exeres/94A44304-4864-40C9-9076-2E2723E0893D,frameless.htm> >, dostęp: 25 października 2021 r. Ze względu na strukturę m.st. Warszawy warto zaznaczyć, że także Rady Dzielnic podejmują aktywność uchwalodawczą w obszarze praw człowieka, mającą głównie wymiar symboliczny. Tytułem przykładu warto wskazać: stanowisko nr 9/2020 Rady Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy z dn. 18 listopada 2020 r. w sprawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego RP z dn. 22 października 2020 r., stanowiącego o niezgodności z Konstytucją RP art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dn. 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, < <https://bip.warszawa.pl/NR/exeres/C7D9FDC8-7BF0-4E28-96EB-0A272473AC30,frameless.htm> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁶⁰ Por. stronę internetową projektu Karty Różnorodności, < <https://odpowiedzialnybiznes.pl/karta-roznorodnosci/sygnatariusze-karty/> >, dostęp: 25 października 2021 r.

Aktywność w sferze uchwałodawczej zdawałoby się sugerować także podejmowanie przez polskie miasta praw człowieka aktywności na polu międzynarodowym. Jednak polskie miasta praw człowieka w większości nie są stronami porozumień międzynarodowych dotyczących praw człowieka, choć można dostrzec tu pewne wyjątki. Jednym z nich jest Warszawa, która jako jedyne polskie miasto podpisała Europejską kartę w sprawie ochrony praw człowieka w mieście (The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City)⁶¹. Co więcej, Warszawa, wspólnie z Bratysławą, Budapesztem oraz Pragą, zainicjowała powstanie Paktu Wolnych Miast w 2019 r., do którego w 2021 r. dołączyło kolejnych 20 miast. W akcie tym prezydenci zobowiązali się m.in. do ochrony i promowania wspólnych wartości – wolności, godności ludzkiej, demokracji, równości, praworządności, sprawiedliwości społecznej, tolerancji i różnorodności kulturowej. Potwierdzili także potrzebę ochrony jednostki, mniejszości społecznych, etnicznych i innych przed dyskryminacją zgodnie z postanowieniami Karty Praw Podstawowych UE.

Największą popularnością wśród polskich miast cieszy się jednak Europejska Karta Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym, którą podpisały samorzady: Warszawy⁶², Poznania⁶³, Krakowa⁶⁴ oraz Bydgoszczy⁶⁵, a także

⁶¹ Taka informacja zawarta jest w Karcie, choć samo miasto nie potwierdziło tej informacji.

⁶² Por. uchwałę Rady m.st. Warszawy nr XLVII/1451/2021 z dn. 15 kwietnia 2021 r. podjęcia współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi Państw – Sygnatariuszy Europejskiej Karty Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym, < https://bip.warszawa.pl/Menu_przedmiotowe/zarzadzania_uchwaly/Uchwaly/Rada_m_st_Warszawy/2021/kwiecien/XLVII_1451_2021.htm >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁶³ Por. uchwałę nr XV/202/VIII/2019 Rady Miasta Poznania z dn. 9 lipca 2019 r. w sprawie ustalenia kierunków działania dla Prezydenta Miasta Poznania w zakresie przyjęcia przez Miasto Poznań Europejskiej Karty Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym, < <https://bip.poznan.pl/bip/uchwaly/xv-202-viii-2019-z-dnia-2019-07-09,79417/> >, dostęp: 25 października 2021 r. Co interesujące, wojewoda wielkopolski wydał w odniesieniu do tej uchwały rozstrzygnięcie nadzorcze, stwierdzając nieważność uchwały nr XXII/414/VIII/2020 Rady Miasta Poznania z dn. 11 lutego 2020 r. w sprawie przyjęcia przez Miasto Poznań Europejskiej Karty Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym – ze względu na istotne naruszenie prawa, < https://bip.poznan.pl/bip/uchwaly/wojewoda-2020-03-16,81083/#rozstrzygniecie_2476 >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁶⁴ Informacja prasowa: Prezydent podpisał Europejską Kartę Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym, < https://www.krakow.pl/otwarty_na_swiat/wydarzenia_miedzynarodowe_z_udzialem_prezydenta_miasta_krakowa/244400,143,komunikat,prezydent_podpisal_europejska_karte_rownosci_kobiet_i_mezczyzn_w_zyciu_lokalnym.html >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁶⁵ Informacja prasowa: Bydgoszcz podpisała Europejską Kartę Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym, < <https://www.bydgoszcz.pl/aktualnosci/tresc/bydgoszcz-podpisala-europejska-karte-rownosci-kob/> >, dostęp: 25 października 2021 r.

inne polskie miasta, które nie zostały uwzględnione w przedmiotowym badaniu.

Dodać warto, że jedynym polskim miastem sygnatariuszem 10 zasad europejskiej koalicji miast na rzecz przeciwdziałania rasizmowi jest Wrocław⁶⁶. Z kolei Gdynia zawarła umowę ze Stowarzyszeniem Polski Komitet Narodowy Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci UNICEF dotyczącą uczestnictwa Miasta Gdyni w programie UNICEF Polska „Miasto Przyjazne Dzieciom”. W ten sposób Gdynia zobowiązała się m.in. do wdrażania Konwencji o prawach dziecka na poziomie lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem praw dziecka w politykach publicznych.

Działalność polskich miast praw człowieka w obszarze wdrażania praw człowieka daje się w sposób szczególny zaobserwować w wymiarze instytucjonalnym. Elementem charakteryzującym jest koncentracja na problematyce równości i przeciwdziałania dyskryminacji. We wszystkich polskich miastach praw człowieka funkcjonują pełnomocnicy prezydentów miast ds. przeciwdziałania dyskryminacji⁶⁷, równego traktowania⁶⁸, równych szans⁶⁹ czy też polityki równościowej⁷⁰ oraz mające

⁶⁶ Por. uchwałę nr XXVI/715/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dn. 17 września 2020 r. w sprawie przystąpienia Miasta Wrocławia do Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi, < <https://baw.um.wroc.pl/UrządMiastaWroclawia/document/42722/> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁶⁷ Por. stanowisko nr 35 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dn. 19 marca 2009 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. przeciwdziałania dyskryminacji, < <https://bip.warszawa.pl/NR/exeres/311AAA9-3992-4370-B57D-FE1AA264B1C6,frameless.htm> >, dostęp: 25 października 2021 r. Warto dodać, że w Warszawie powołany został także Pełnomocnik Prezydenta ds. kobiet oraz Pełnomocnik Prezydenta ds. dostępności. Por. zarządzenie nr 985/2019 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dn. 6 września 2019 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy do spraw kobiet (ze zm.), < https://bip.warszawa.pl/Menu_przedmiotowe/zarzadzania_uchwały/Zarzadzania/Prezydent_m_st_Warszawy/2019/czerwiec/985_2019.htm >, dostęp: 25 października 2021 r.;

⁶⁸ Por. zarządzenie nr 28/2017 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dn. 12 stycznia 2017 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy do spraw dostępności (ze zm.), < https://bip.warszawa.pl/Menu_przedmiotowe/zarzadzania_uchwały/Zarzadzania/Prezydent_m_st_Warszawy/2017/styczen/28_2017.htm >, dostęp: 25 października 2021 r. Por. zarządzenie nr 7944/VII/18 w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Prezydenta Miasta Łodzi ds. Równego Traktowania, < https://bip.uml.lodz.pl/files/bip/public/user_upload/VII_7944.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁶⁹ Por. zarządzenie nr k/15/12 Prezydenta Miasta Częstochowy z dn. 1 czerwca 2012 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Urzędu Miasta Częstochowy, < <https://bip.czestochowa.pl/artukul/29911/1137307/zarzadzanie-nr-zarzadzanie-nr-k-15-12-w-sprawie-nadania-regulaminu-organizacyjnego-urzedu-miasta-czestochowy> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷⁰ Por. zarządzenie nr 2450/2020 Prezydenta Miasta Krakowa z dn. 1 października 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania, uprawnień i obowiązków Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Równościowej, < <https://www.bip.krakow.pl/zarzadzanie/2020/2450/> > ,

charakter opiniodawczo-doradczy zespoły⁷¹ czy też rady ds. równego traktowania⁷².

W kontekście instytucjonalnym warto wskazać, że w Wydziale Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy powołano Referat Dialogu i Praw Człowieka. Z kolei w strukturze miejskiej Opola w randze wydziału urzędu miejskiego funkcjonuje Centrum Dialogu Obywatelskiego⁷³. Naczelnik tego wydziału pełni jednocześnie funkcję pełnomocnika ds. równego traktowania. Podobnie w strukturze m.st. Warszawy funkcjonuje Wydział Równego Traktowania⁷⁴.

dostęp: 25 października 2021 r. Por. stronę internetową pełnomocnika ds. polityki równościowej w Poznaniu, < <https://bip.poznan.pl/bip/stanowiska-specjalistyczne/> >, dostęp: 25 października 2021 r. Za takich należy także uznać pełnomocników Prezydenta m. Gdańska: ds. osób niepełnosprawnych oraz ds. seniorów, < https://download.cloudgdansk.pl/bip-pl/download/akty_prawne//2017/PMG_2017_7_2166.pdf >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷¹ Por. zarządzenie nr 529.2019 Prezydenta Miasta Częstochowy z dn. 18 września 2019 r. w sprawie powołania Zespołu ds. Równego Traktowania (niepublikowane) oraz zarządzenie nr 265/2021 Prezydenta Miasta Bydgoszczy z dn. 14 maja 2021 r. w sprawie powołania Zespołu ds. wdrożenia w Urzędzie Miasta Bydgoszczy Karty Różnorodności, < https://www.prawomiejscowe.pl/UrządMiastaBydgoszczy/document/730736/Zarz%C4%85dzenie-265_2021 >, dostęp: 25 października 2021 r., jak i zarządzenie Prezydenta Miasta Poznania z dn. 5 grudnia 2018 r. nr 891/2018/P w sprawie powołania Zespołu ds. Polityki Równości i Różnorodności, < <https://bip.poznan.pl/bip/zarzadzenia-prezydenta/891-2018-p,NT001530BA/> >, dostęp: 25 października 2021 r. Taki charakter należy także przypisać Zespołowi ds. dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w obiektach użyteczności publicznej należących do Gminy Miasta Gdynia. Por. zarządzenie Prezydenta Miasta Gdyni z dn. 28 kwietnia 2020 r. w sprawie 2231/20/VIII/P – powołania Zespołu do spraw dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w obiektach użyteczności publicznej należących do Gminy Miasta Gdynia, < <https://bip.um.gdynia.pl/2020-4,8225/z-dnia-2020-04-28,552714> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷² Por. zarządzenie nr 391/2019 Prezydenta Miasta Bydgoszczy z dn. 16 maja 2019 r. w sprawie powołania Bydgoskiej Rady ds. Równego Traktowania, < https://www.prawomiejscowe.pl/UrządMiastaBydgoszczy/document/554049/Zarz%C4%85dzenie-391_2019 >, dostęp: 25 października 2021 r., oraz zarządzenie nr 4913/21 Prezydenta Wrocławia z dn. 29 marca 2021 r. w sprawie powołania Wrocławskiej Rady ds. Równego Traktowania, < https://baw.um.wroc.pl/UrządMiastaWroclawia/document/61306/Zarządzenie-4913_21 >, dostęp: 25 października 2021 r., jak i zarządzenie nr 2450/2020 Prezydenta Miasta Krakowa z dn. 1 października 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania, uprawnień i obowiązków Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Równościowej, < <https://www.bip.krakow.pl/zarzadzenie/2020/2450/> >, dostęp: 25 października 2021 r. W Gdańsku, obok Gdańskiej Rady ds. Równego Traktowania, funkcjonują także: Gdańska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, Gdańska Rada ds. Seniorów oraz Rada Imigrantów i Imigrantek, < <https://bip.gdansk.pl/prezydent-miasta/gdanskie-rady/Gdanskie-Rady,a,2135> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷³ Por. stronę internetową Centrum Dialogu Obywatelskiego, < <https://cdo.opole.pl/o-nas> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷⁴ Por. < https://bip.warszawa.pl/Menu_podmiotowe/biura_urzedu/CK/Wydzialy/CKS_RT/default.htm >, dostęp: 25 października 2021 r.

Na dostrzeżenie zasługuje także powołanie w ramach zadań zleconych przez miasto Łódź Łódzkiego Centrum Wielokulturowego, którego celem jest integracja cudzoziemców i cudzoziemek, a przez miasto Gdańsk Gdańskiego Centrum Równego Traktowania⁷⁵, którego celem jest udzielanie wsparcia osobom doświadczającym dyskryminacji i przemocy motywowanej uprzedzeniami oraz prowadzenie badań i szkoleń z tego obszaru.

Charakterystykę polskich miast praw człowieka dopełnia fakt, że podejmują one kompleksowe działania na rzecz upowszechniania praw człowieka czy to w ramach struktur urzędu miasta, czy też w trybie przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, organizując konkursy na rzecz upowszechnienia i ochrony wolności i praw człowieka.

7. Zakończenie

W październiku 2021 r. Agencja Praw Podstawowych UE opublikowała raport *Miasta praw człowieka w Unii Europejskiej, ramy wzmocnienia praw na poziomie lokalnym (Human Rights Cities in the EU: A Framework for Reinforcing Rights Locally)*⁷⁶. Raport ten, poza opisem zaangażowania poszczególnych miast Unii Europejskiej w implementację praw człowieka, służyć ma – w założeniu jego twórców – za swoisty przewodnik dla miast zmierzających do określenia się jako miasta praw człowieka. Z tego względu w raporcie tym wyznaczono trzy główne kryteria/wskaźniki konstytutywne dla statusu miasta praw człowieka. Pierwszym, stanowiącym podstawę, jest podjęcie przez miasto zobowiązania do przestrzegania praw człowieka. Drugim – istnienie struktury, mechanizmów i procedur, którymi to zobowiązanie będzie wdrażane. Trzecim są narzędzia i metody, którymi pracuje się w mieście nad wdrożeniem praw człowieka. Wśród tych ostatnich kluczowe znaczenie ma oparcie działania miasta na prawach człowieka (ang. *human rights based approach*)⁷⁷, ale także podnoszenie wrażliwości i upowszechnianie wiedzy w tym obszarze.

⁷⁵ Por. stronę internetową Gdańskiego Centrum Równego Traktowania, < <https://gcert.pl/> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷⁶ Raport ten jest dostępny pod adresem: < <https://fra.europa.eu/en/news/2021/how-become-human-rights-city-new-framework-launched> >, dostęp: 25 października 2021 r.

⁷⁷ Kluczowymi elementami działania, zgodnie z prawami człowieka, są: 1) istnienie mechanizmu egzekwowania odpowiedzialności, 2) realizowanie zobowiązań wynikających z wiążących władzę publiczną standardów praw człowieka, a także 3) działanie w zgodzie z fundamentalnymi zasadami praw człowieka, w szczególności z zasadami: partycypacji, niedyskryminacji,

Przedmiotowe ramy, ze względu na termin ich publikacji, nie były znane na etapie konstruowania i prowadzenia badań opisanych w tym tekście. Niemniej, przeprowadzone badanie aktywności polskich samorządów miejskich w pewnym zakresie koresponduje z nimi. Jest to szczególnie widoczne w konstrukcji pytań badawczych, na które odpowiedzi udzielały samorzady, odnosząc się do wskazanych trzech sfer. Z tego względu wyniki tych badań mogą być pomocne w stwierdzeniu, które z polskich miast będą potencjalnie postrzegane przez instytucje UE stosujące kryteria wypracowane przez Agencję Praw Podstawowych UE jako miasta praw człowieka.

Przeprowadzone i opisane powyżej badanie pozwoliło udzielić pozytywnej odpowiedzi na sformułowane we wprowadzeniu do niniejszego tekstu pytanie badawcze, czy polskie miasta podejmują wykraczające poza obowiązki ustawowe działania na rzecz wdrażania i ochrony praw człowieka. Zdecydowana większość, bo 75% badanych miast, podejmuje takie działania. Co więcej, co czwarte badane miasto podejmuje na tyle szeroko zakrojone działania w tym obszarze, że można je określić jako miasto praw człowieka.

Podkreślić w tym miejscu należy jednak, że dokonana w przedmiotowym tekście kategoryzacja miast polskich została oparta wyłącznie na wynikach przeprowadzonego badania. Tym samym należy ją traktować z pewną ostrożnością, jako punkt wyjścia do dalszych badań, w szczególności odnoszących się do praktyki funkcjonowania powołanych w danych miastach instytucji i procedur oraz faktycznego stosowania (bądź nie) podejścia opartego na prawach człowieka do programowania, wdrażania i ewaluacji polityk miejskich.

Aktywność miast na polu praw człowieka stanowi stosunkowo nowe zjawisko wśród polskich miast, czego dowodem jest to, że większość z przyjętych lokalnie aktów prawnych odwołujących się do idei praw człowieka przyjęta została po 2015 r. Aktywność ta zapewne ugruntuje się w najbliższych latach, co wynika także z powołania w ramach Związku Miast Polskich w 2021 r. Komisji Praw Człowieka i Równego Traktowania⁷⁸.

Opisane wyniki badań dowodzą nadto istnienia deficytów w zakresie ochrony praw człowieka w Polsce, zwłaszcza w kontekście wdrażania zasad równości i niedyskryminacji. Koncentracja dużych polskich miast na tej

niepodzielności oraz nieregresywności praw człowieka. Taki sposób działania w sferze aktywności miast w obszarze praw człowieka jest najtrudniejszy do zbadania, a przy tym kluczowy dla rzeczywistego wdrażania praw człowieka na poziomie lokalnym. Szerzej na temat podejścia opartego na prawach człowieka: A. Płoszka, *Publicznoprawny...*, s. 86–89.

⁷⁸ < <https://www.miasta.pl/aktualnosci/nowa-komisja-zmp-ds-rownosci-zapraszamy-do-wspolpracy> >, dostęp: 25 października 2021 r.

problematyce stanowić powinna istotny sygnał dla ustawodawcy i władzy sądowniczej w zakresie potrzeby niwelowania deficytów ochrony praw człowieka w Polsce w tej płaszczyźnie. Sygnał ten może jednak zostać zignorowany w sytuacji, gdy działania władzy centralnej zmierzają w odwrotnym kierunku, co ma związek z trwającym kryzysem ustrojowym⁷⁹. Analizując wyniki badań, nie sposób nie dostrzec istnienia związku między niektórymi aktywnościami samorządu miejskiego a kolejnymi aktami kryzysu prawno-ustrojowego dotyczącego władzy centralnej. W kilku z analizowanych miast można wyraźnie zaobserwować, że aktywność w obszarze praw człowieka, zwłaszcza mająca charakter symboliczny, stanowiła reakcję na działania ograniczające prawa człowieka podejmowane przez władzę centralną.

Abstract

Human Rights Cities. Idea versus Practice of the Selected Polish Cities in the Field of Human Rights

This article deals with a new development in the field of implementation and protection of human rights: the Human Rights Cities. The paper seeks to answer the research question, whether this development occurs also in Poland. To answer this question, an empirical study was conducted with the participation of 40 Polish cities with more than 100,000 inhabitants. This study enables to categorized Polish cities, that were subject of the study, according to their level of involvement in the implementation of human rights. The leading local Polish governments, which can be labeled as a human rights cities, were identified. These cities account for nearly a third of the cities surveyed.

Keywords: Human Rights, Cities, Local Government, Poland, Equality

ADAM PŁOSZKA <https://orcid.org/0000-0002-9116-7679>

Doktor nauk prawnych; adiunkt w Zakładzie Praw Człowieka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; Max Weber Fellow w Europejskim Instytucie Uniwersyteckim; autor publikacji naukowych z zakresu praw człowieka; członek Komisji Ekspertów ds. Bezdomności działającej przy Rzeczniku Praw Obywatelskich oraz Rady Programowej Archiwum im. prof. Osiałyńskiego. Zdobywca

⁷⁹ Spośród bogatej literatury w tym zakresie por. zwłaszcza: W. Sadurski, *Poland's...*

pierwszej nagrody w LIII Ogólnopolskim Konkursie „Państwa i Prawa” na najlepsze prace habilitacyjne i doktorskie z dziedziny nauk prawnych za pracę doktorską „Publicznoprawny status jednostki skrajnie ubogiej”.

Bibliografia

- Davis M.F., *Finding International law ‘Close to Home’: The Case of Human Rights Cities*, w: *Research Handbook on International Law and Cities*, red. H.P. Aust, J.E. Nijman, Massachusetts 2021.
- Durmuş E., *A Typology of Local Governments’ Engagement with Human Rights: Legal Pluralist Contributions to International Law and Human Rights*, „Netherlands Quarterly of Human Rights” 2020, nr 38(1).
- Ferenc-Kopeć D., *Działania samorządu w obszarze edukacji z perspektywy praw człowieka*, w: *10 lat doświadczeń polskiego samorządu terytorialnego w Unii Europejskiej*, red. E. Feret, P. Niemczuk, Rzeszów–Przemyśl 2014.
- Gołota J., *Prawa człowieka a samorząd terytorialny*, w: *Prawa człowieka. Wybrane zagadnienia i problemy*, red. L. Koba, W. Waclawczyk, Warszawa 2009.
- Grigolo M., *The Human Rights City: New York, San Francisco, Barcelona*, Routledge 2020.
- Hughes S., Chu E.K., Mason S.G., *Climate Change in Cities Innovations in Multi-Level Governance*, Cham 2018.
- Izdebski H., *Prawo do miasta – perspektywa prawnika*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 12.
- The Local Relevance of Human Rights*, red. K. De Feyter, S. Parmentier, C. Timmerman, G. Ulrich, Cambridge 2011.
- Lozner S.L., *Diffusion of Local Regulatory Innovations: The San Francisco CEDAW Ordinance and the New York City Human Rights Initiative*, „Columbia Law Review” 2004, nr 104.
- Marcenko M., *International Assemblage of the Security of Tenure and the Interaction of City Politics with the International Normative Discourse*, „The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law” 2019, nr 51(2).
- Mitchell D., *The Right to the City: Social Justice and the Right to the City*, New York 2003.
- Och M., *The Local Diffusion of International Human Rights Norms – Understanding the Cities for CEDAW Campaign*, „International Feminist Journal of Politics” 2018, nr 20(3).
- Oomen B., *Cities of Refuge: Rights, Culture and the Creation of Cosmopolitan Citizenship*, w: *Cultures, Citizenship and Human Rights*, red. R. Buikema, A. Buyse, A.C.G.M. Robben, Routledge 2019.
- Oomen B., *Introduction: The Promise and Challenges of Human Rights Cities*, w: *Global Urban Justice the Rise of Human Rights Cities*, red. B. Oomen, M. Davis, M. Grigolo, Cambridge 2016.

- Oomen B., Baumgärtel M., *Frontier Cities: The Rise of Local Authorities as an Opportunity for International Human Rights Law*, „European Journal of International Law” 2018, nr 29(2).
- Płoszka A., *A Homeless Bill of Rights as a New Instrument to Protect the Rights of Homeless Persons*, „European Constitutional Law Review” 2020, nr 16(4).
- Płoszka A., *From Human Rights to Human Wrongs. How Local Government Can Negatively Influence the Situation of an Individual. The Case of Polish LGBT Ideology-free Zones*, „The International Journal of Human Rights”, <https://doi.org/10.1080/13642987.2022.2121708>.
- Płoszka A., *Publicznoprawny status jednostki skrajnie ubogiej*, Warszawa 2019.
- Sadurski W., *Poland's Constitutional Breakdown*, Oxford 2019.
- Stadniczeńko S.L., *Zadania samorządu terytorialnego w zakresie praw człowieka i praw rodziny*, w: *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego – diagnoza i perspektywy. Międzynarodowa konferencja naukowa, Opole–Pokrzywna, 17–19 maja 1997 r.*, red. S. Dola, Opole 1997.